การกราบไหว้

พระมหารัชชมังคลาจารย์ (นิทฺเทสก)
วัดสัมพันธวงศ์

พิมพ์เป็นอนุสรณ์
ในงานฌาปนกิจศพ คุณเป๋า วีรางกูร
ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม
๒๑ ธันวาคม ๒๕๐๔

คำนำ

การคารวะ เคารพ คำนับ นอบน้อม ไหว้กราบ นมัสการ อภิวาท ถวายบังคม สักการบูชา เหล่านี้ เป็นระเบียบปฏิบัติของสังคมที่เจริญ เป็นจรรยาของผู้ดี เป็นประเพณีของสัตบุรุษ และเป็นมรรยาทของคนชั้นสูง คนประเสริฐ อุดมด้วยชาติตระกูลและคุณสมบัติ เป็นที่สรรเสริญของบัณฑิต ดังพระพุทธภาษิตข้อว่า "เย วุฑฺฒํ อปจายนฺติ นรา ธมฺมสฺส โกวิทา" ชนทั้งหลายเหล่าใด ฉลาดในธรรม ย่อมคำนับนอบน้อมผู้เจริญเป็นอาจิณปฏิบัติ "ทิฏฺเฐ ธมฺเม จ ปาสํสา สมฺปราโย จ สุคติ" ชนเหล่านั้นอันบัณฑิตสรรเสริญในทิฏฐธรรม และสัมปรายภพของชนเหล่านั้นก็เป็นสุคติ (ที่ไปดี) ถึงแม้คนจนเกิดในตระกูลต่ำหรือสามัญมาก่อน แต่เป็นผู้ได้รับการศึกษาดี ฝึกฝนอบรมดี มีศิลปวิทยาพร้อมด้วยคุณสมบัติ มีกตัญญูกตเวที รู้จักคารวะนอบน้อม พร้อม

ด้วยศีลธรรม ก็สามารถประพฤติประโยชน์ให้สำเร็จเรียบร้อย แพร่หลายไพศาล ผู้นั้นก็ย่อมกลายเป็นคนเจริญรุ่งเรือง ได้รับยกย่องเชิดชูบูชา สามารถทำสังคมให้อุดมสมบูรณ์ด้วยประโยชน์และความสุข ย่อมปรากฏเป็นคนดีเป็นคนประเสริฐ เป็นคนชั้นสูงล่วงภูมิชั้นชาติตระกูลเดิม ดังปรากฏในพงศาวดารเป็นอันมาก รับรองด้วยบาลีพุทธภาษิตว่า "น ชจฺจา วสโล โหติ" คนจะเป็นผู้เลวทรามเพราะชาติตระกูลก็ไม่ใช่ จะเป็นผู้ประเสริฐเพราะชาติตระกูลก็ไม่ใช่ "กมฺมุนา วสโล โหติ" แต่จะเป็นผู้เลวทรามเพราะกรรม "กมฺนา โหติ พฺราหฺมโณ" จะเป็นผู้ประเสริฐก็เพราะกรรม ฉะนั้น แม้คนเกิดในตระกูลสูงอยู่ในสังคมชั้นสูง ถ้าขาดการเคารพคารวะที่ถูกต้อง ไม่ประพฤติประโยชน์ที่สมควร ก็จะกลับเป็นคนชั้นต่ำ ไม่เป็นที่น่านิยมนับถือของสังคมที่ดี สาวกของพระพุทธเจ้ารู้ดังนี้แล้ว ท่านย่อมทำดีตามสมควรทุกส่วนไป ทำคนให้งดงาม บริสุทธิ์สะอาดล่วงภูมิเดิม ดังพระพุทธภาษิตตรัสสรรเสริญไว้ว่า "อติโรจติ ปญฺญาย สมฺมาสมฺพุทฺธสาวโก" แปลความว่า พระสาวกผู้เชื่อฟังของพระ

พุทธเจ้า แม้เกิดในตระกูลต่ำดั่งกองหยากเยื่อที่เขาทิ้ง ก็ย่อมรุ่งเรืองล่วงปุถุชนที่เป็นผู้มืดด้วยปัญญา เปรียบเหมือนดอกบัวที่เกิดในเปือกตม ยังเป็นที่ชอบใจของมหาชนฉันนั้น ความเคารพที่สำคัญยิ่งของพุทธบริษัท เพื่อเป็นศิริมงคลประจำวัน ก็คือการเคารพพระรัตนตรัย จึงแสดงคารวะไหว้กราบให้ถูกระเบียบที่มุ่งหมาย เช่นกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ด้วยจิตหน่วงคุณพระรัตนตรัยมาไว้ในจิตใจ ก็จะได้อานิสงส์สมบูรณ์ดี มีประโยชน์สุข ทำชีวิตให้ราบรื่น กล้าหาญในการต่อต้านทุกข์ภัยให้ได้ชัยชนะ และบรรลุถึงสันติสุขตามสมควรแก่วาสนาบารมี

คุณเป๋า วีรางกูร เป็นอุบาสกผู้เข้าถึงพระรัตนตรัย มีจิตใจแจ่มใสเยือกเย็น น้อมใจเชื่อในพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ พระมหากรุณาธิคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงตั้งตนและประพฤติกาย วาจา ใจ ให้เป็นประโยชน์ทั้งส่วนตนและผู้อื่น พร้อมทั้งประโยชน์ส่วนรวมด้วยการเสียสละตามทางพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก นอกจากนั้นก็ยังตั้งอยู่ในความเป็นมิตรสหายที่ดีของอาตมาภาพตลอดมา จนถึงเวลาสุดท้ายของชีวิต อาศัยคุณความดีที่

เคยมีต่อกันเป็นเครื่องเตือนใจ จึงทำให้อดระลึกถึงกันมิได้ เพื่อเป็นอนุสรณ์ของการฌาปนกิจศพ คุณเป๋า วีรางกูร ครั้งนี้ จึงได้จัดพิมพ์หนังสือวิทยุเทศนา เรื่องการกราบไหว้ เป็นธรรมบรรณาการแด่ญาติมิตร ที่มาร่วมงานฌาปนกิจครั้งนี้ ด้วยหวังว่าคงจะเป็นประโยชน์และความสุขแด่ผู้อ่าน ผู้ฟังด้วยดีตามฐานะ ขอกุศลธรรมทานส่วนมิตรพลีจงมีแด่คุณเป๋า วีรางกูร ผู้ล่วงลับไป ตามควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพนั้น ๆ เทอญ

(ลายมือชื่อ)

(พระมหาราชมังคลาจารย์)

วัดสัมพันธวงศ์ พระนคร

๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๔

พระธรรมเทศนา เรื่องการไหว้พระ

พระมหารัชชมังคลาจารย์ วัดสัมพันธวงศ์

แสดง ณ สถานีวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทย

ในวันอุโบสถภาคเช้า ๑๑ สิงหาคม ๒๕๐๔

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา พุทฺธํ ภควนฺตํ อภิวาเทมิ

สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม ธมฺมํ นมสฺสามิ

สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ สงฺฆํ นมามิ

บัดนี้ เป็นวาระที่สาธุชนจะศึกษาพระพุทธศาสนา ให้ได้วิชาความรู้ในทางธรรม เพื่อดำเนินชีวิตของตน และคนที่เกี่ยวข้อง ให้ปลอดจากทุกข์โศกโรคภัย และได้ประโยชน์สุขที่ต้องประสงค์ ตามควรแก่เวลา ด้วยตั้งใจสดับตรับฟังธรรมเทศนา คือ เหตุแห่งผล เครื่องส่องให้เห็นความจริง ตั้งสติระวังใจไม่ให้ฟุ้งสร้านไป

ในเรื่องอื่น ๆ ทั้งอดีตที่ล่วงแล้ว และอนาคตที่ยังไม่มาถึง ตั้งจิตเป็นหนึ่งแน่ คอยกำหนดจดจำและตรึกตรองโดยอุบายอันแยบคาย เพื่อให้ซาบซึ้งถึงความจริงและประโยชน์สุขที่จะพึงได้

ในโลกนี้ มีสิ่งแวดล้อมที่ล่อใจให้เพลิดเพลิน เคลิบเคลิ้มมัวเมา หลงใหลมากอย่างนัก มีรูปคน รูปสัตว์ วัตถุเครื่องใช้ ที่อยู่อาศัย เสียงดี เสียงร้าย เสียงสูง เสียงต่ำ ทรัพย์สิน ยศศักดิ์เป็นต้น ถ้าจิตใจไม่ได้รับฝึกฝนให้มีคุณสมบัติในทางธรรมเป็นที่พึ่งพำนัก ไม่มีธรรมเป็นหลักปฏิบัติ ไม่มีธรรมเป็นใหญ่ ไม่มีธรรมเป็นที่เคารพนับถือ มัวถือโลกเป็นใหญ่ หรือถือตนเป็นใหญ่ ก็มักกลายเป็นทาสของสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ คือเมาหลงทรัพย์สิน ยศศักดิ์อำนาจบริษัทบริวารที่แวดล้อม และเกิดความโลภเกินขอบเขตบ้าง โกรธเคืองร้ายกาจบ้าง หลงลืมตัวบ้าง จนอาจเห็นการทำบาปเป็นดี มีรสอร่อยราวกับน้ำผึ้ง สามารถทำทุจริตผิดหน้าที่ ทำลายเกียรติคุณและสถาบันอันน่ารักน่านับถือให้เสื่อมโดยไม่รู้ตัว เพราะการทำชั่วช้าลามกจะต้อง

ได้รับทุกข์ภัย ร้อนอาสน์ร้อนใจ ยากไร้ไม่มีประมาณ ในกาลเมื่อมีปัจจัยแห่งกรรมพร้อมเพรียง และกรรมบรรดาลให้ผลปรากฏ

ผู้มีปรีชาจึงแสวงหาธรรมเป็นที่พึ่ง เป็นหลักประกัน คือเคารพธรรมเป็นใหญ่ ถือธรรมเป็นใหญ่ เป็นธรรมาธิปไตย ไม่หลงถือโลกเป็นใหญ่ หรือถือตนเป็นใหญ่ ตามเสด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้จอมปราชญ์ คือพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ทรงเคารพพระธรรม ถือความจริงเป็นใหญ่ ดังความในธรรมคารวาทิคาถา ๑ คาถากึ่ง (ว่า เยจ อตีตา สมฺพุทฺธา เยจ พุทฺธา อนาคตา โย เจตรหิ สมฺพุทฺโธ พหุนฺนํ โสกนาสโน สพฺเพ สทฺธมฺมครุโน วิหรึสุ วิหาติ จ) ความว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลายที่ล่วงไปแล้วด้วย พระพุทธเจ้าที่ยังไม่มาด้วย พระพุทธเจ้าที่ยังความเศร้าโศกของคนเป็นอันมาก ให้พินาศมีอยู่เดียวนี้ด้วย พระพุทธเจ้าเหล่านั้นทุกพระองค์ได้ทรงเคารพในพระสัทธรรมมาแล้วด้วย ทรงอยู่ด้วย จักทรงต่อไปด้วย

การเคารพนอบน้อมพระธรรม เป็นคุณอันยิ่งใหญ่ ที่จะสร้างคนชั้นต่ำให้เป็นคนชั้นสูง สร้างครอบครัวที่เสื่อมทราม

ยากไร้ ให้กลายเป็นครอบครัวที่เจริญ มีระเบียบเรียบร้อย เป็นผู้ดี และทำสถานที่สมาคม หมู่คณะ สถาบันของบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า ส่งเสริมสถาบันการค้า การศึกษา การแพทย์ ให้เป็นประโยชน์มั่นคงแพร่หลาย สนับสนุนการกุศลสัมมาปฏิบัติ และสถาบันการพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคง สำเร็จประโยชน์ยิ่งใหญ่ไพศาลเลิศล้น สร้างปุถุชน คนกิเลสหนาให้เป็นกัลยาณชนคนดีงาม และให้เป็นอริยชน คนประเสริฐ สร้างมนุษย์ให้เป็นพระโพธิสัตว์ และเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้บำเพ็ญประโยชน์ให้สำเร็จแก่ชาวโลก มากมายจนสุดที่จะประมาณ พึงเห็นพระพุทธประวัติแม้ในครั้งซึ่งพระองค์เป็น พระโพธิสัตว์ เช่นเรื่องทศชาติ (มี เต ช สุ เน ม ภู จ นา วิ เว) มีเรื่องเวสสันดรชาดก ซึ่งพระองค์ทรงแสดงตัวอย่างในการเสียสละ เพราะเห็นแก่ธรรม ซึ่งเป็นเรื่องติดใจของผู้ตั้งใจสดับไม่น้อย แม้ล่วงเลยมาหลายพันปี ก็ยังมีผู้นิยมชมชอบไม่จืดจาง ชาติที่สุด พระองค์มีพระอิศริยศเป็นเจ้าฟ้าเป็นมกุฎราชกุมาร ทรงมีทรัพย์ศฤงคารเหลือหลาย มีบริวาร

หญิงชายห้อมล้อมถวายอภิบาล ให้พระองค์ได้เสวยความสุขสำราญ ในราชสถาน มีปราสาท ๓ ฤดูเป็นต้น ล่อพระหฤทัยให้เพลิดเพลิน และยั่วให้มัวเมาลุ่มหลงขนาดหนัก แต่พระองค์ทรงเคารพรักพระธรรม ทรงเป็นกรณวสิกาผู้ทำตามอำนาจแห่งเหตุ ไม่ยอมให้กิเลส คือ โลภะ โทสะ โมหะ ครอบงำพระหฤทัย ทรงทราบชัดว่า ชีวิตและกามสุขสมบัติเป็นของมีชั่วคราว มีแล้วไม่มี ไม่จีรังยั่งยืน เหมือนความฝันปรากฏ ชั่วขณะ ชั่วกาล แล้วก็อันตรธานหายไป พระองค์ใช้พระสติระวัง และพระขันติ ทนทานต่อต้านอารมณ์เครื่องล่อ ไม่ยอมเพลิดเพลินหลงไหลอยู่ใต้อำนาจเครื่องแวดล้อมที่ยั่วยวนเหล่านั้น • ทรงพยายามใช้เวลาศึกษาศิลปวิทยาให้รอบรู้ทั้งคดีโลก คดีธรรม จนปรากฏว่าสามารถทรงแสดงในหมู่พระญาติ และเสวกามาตย์ราชบริพาร ให้เห็นปรากฏชัด ว่าเป็นผู้ทรงรอบรู้เชี่ยวชาญทั้งในด้านศิลปวิทยา สมเป็นพระราชกุมารที่จะสืบราชสมบัติ เมื่อทรงพระเจริญวัย ได้ทรงทราบคติธรรมดายิ่งขึ้น ทรงปรารถนาจะค้นคว้าหาธรรมเป็นเครื่องแก้ทุกข์

ก็ทรงสามารถหักพระราชหฤทัย ตัดอาลัย ทรงเสียสละราชบริพาร ราชสมบัติ และพระเกียรติยศ ทั้งพระชายาและพระโอรส ตลอดจนพระราชบิดา ซึ่งเป็นที่รักใคร่และเคารพนับถืออย่างยิ่ง เพื่อแลกกับความรู้ ความจริง ที่จะให้คุณแก่พระองค์และประชากรยิ่งกว่า ผลก็ปรากฏว่าพระองค์ได้ทรงเป็นศาสดาเอกในโลก ทำประโยชน์สุขอันยิ่งใหญ่ไพศาล หลายพันปีมาแล้ว และจะเป็นประโยชน์ยิ่งอีกต่อไปตลอดกาลนาน พระองค์ทรงจำนงจะให้ประชาชนเคารพรักใคร่ในธรรม เพื่อพ้นจากความเพลิดเพลินมัวเมาและถือเอาประโยชน์อันยิ่งใหญ่ ตามควรแก่ฐานะ (แต่ธรรมเป็นของละเอียด คนมีบารมีอ่อนเห็นยาก ทรงประสงค์จะกระชับใจของผู้เยาว์ปัญญา เพื่อให้แน่นหนาในการเคารพธรรมจริง) จึงทรงแสดงธรรมเนื่องด้วยคารวะไว้หลาย-ประการ ดังพระพุทธบรรหารว่า

ยถาปิ รุจิรํ ปุปฺผํ วณฺณวนฺตํ สคนฺธกํ
เอวํ สุภาสิตา วาจา สผลา โหติ สุกุพฺพโต

ดอกไม้มีสีมีกลิ่น เป็นที่เจริญใจฉันใด วาจาสุภาษิต ย่อมเป็นของมีผลแก่ผู้กระทำโดยเคารพฉันนั้น อธิบายว่า ผู้มีปรีชาประพฤติกาย วาจา ใจ ตามธรรมซึ่งกล่าวไว้ดีโดยเคารพ ผู้นั้นก็เจริญใจ เหมือนมีดอกไม้ที่มีสี มีกลิ่นดีประดับให้เป็นที่เจริญใจอยู่ฉนั้น ความเคารพเป็นหลักสำคัญในการที่จะทำตามสุภาษิตได้ดี ถ้าไม่มีความเคารพแล้ว แม้ความรู้ท่วมหัวก็เอาตัวไม่รอด ถึงมีวิชาอาคมก็เสื่อมไป นอกจากนี้ทรงแสดงไว้ว่า สตฺถุ ครุ ธมฺม ครุ ผู้เคารพหนักแน่นในพระศาสดา ผู้เคารพหนักแน่นในพระธรรม สงฺเฆ จ ติพฺพ คารโว แลผู้มีความเคารพแก่กล้าในพระสงฆ์ สมาธิ ครุ อาตาปี ผู้มีเพียรหนักแน่นในสมาธิ สิกฺขาย ติพฺพ คารโว มีความเคารพแก่กล้าในไตรสิกขา อปฺปมาท ครุ ภิกฺขุ ผู้เห็นภัยหนักแน่นในความไม่ประมาท ปฏิสนฺถารคารโว มีความเคารพในปฏิสันถาร อภพฺโพ ปริหานาย ย่อมเป็นผู้ไม่พอเพื่อจะเสื่อมเสีย นิพฺพานสฺเสว สนฺติเก เป็นผู้ปฏิบัติใกล้พระนิพพานโดยแท้ ตามเนื้อความแห่งพระพุทธภาษิตนี้ เป็นอันทรงชี้ว่า

ความเคารพวัตถุบุคคลที่สมควรเคารพดังกล่าวมา ย่อมป้องกันตนไม่ให้เสื่อมเสีย ทรงรับรองว่าเป็นผู้ปฏิบัติใกล้พระนิพพาน คือใกล้ความดับทุกข์ภัยเข้าไปทุกที่ และก็จะถึงนิพพานในที่สุด ทั้งเป็นเหตุเครื่องเจริญอย่างสูงสุด ดุจพระบาลีในมงคลสูตร เฉพาะข้อนี้ว่า **คารโว จ นิวาโต จ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** ความว่า ความเคารพ และความถ่อมตน เป็นมงคลเหตุเครื่องเจริญอย่างสูงสุด แต่พุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์บรรพชิตทั้งผู้น้อยผู้ใหญ่ (ผู้ใหญ่โดยวัยวุฒิและฐานันดรเท่าที่ปรากฏ) โดยมากแสดงความเคารพไหว้กราบนอบน้อมพระรัตนตรัย สิ่งสำคัญอันศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นกิจเบื้องต้น ที่ทุกคนจะต้องทำก่อน ก็ทำไม่ค่อยถูกต้องตามแบบแผนที่นิยม ไม่เป็นไปตามหลักเหตุผลที่มุ่งหมาย ไม่ได้อานิสงส์ผลที่ควรจะได้ ทำให้เบื่อหน่ายจืดจางในการทำหน้าที่ เป็นเรื่องที่เศร้าใจไม่น้อย การไหว้กราบตามกันไปไม่ได้รับการฝึกฝนอบรมให้ทราบซึ้งถึงใจ ไม่คิดน้อมเอาคุณความดีแห่งพระรัตนตรัย (คือพระพุทธ พระ-ธรรม พระสงฆ์) เข้ามาไว้ในจิต ไหว้กราบกันเรื่อยเปื่อยไป โดยไม่มีสติกำหนดร้อยครั้งพันครั้ง ก็ไม่เห็น

ประโยชน์ ไม่ได้ปีติปราโมทย์เป็นอาหาร ที่ช้ำร้ายในขณะไหว้กราบพระปล่อยจิตใจให้ไปนึกถึงคนลามกหรือสิ่งลามก ก็เท่ากับไหว้กราบของลามก น้อมเอาของลามกเข้ามาไว้ในใจ ใจก็มัวหมองไม่เป็นศิริมงคลแก่ตนเลย

ฉะนั้น ผู้มีปรีชา ผู้เยาว์วัย ผู้ใหญ่โดยวัย หรือผู้ใหญ่โดยดีกรีการศึกษา ใหญ่โดยฐานันดร และอยู่ด้วยเมตตา กรุณา ควรหาโอกาสฝึกฝนตน โดยแสดงความเคารพไหว้กราบให้ถูกต้องตามหลักเหตุผล เพื่อให้จิตของตนเยือกเย็นเป็นสุขผ่องใส ถึงกลายเป็นผู้ใหญ่โดยคุณและเพื่อเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่น คือไหว้โดยทำกระพุ่มมือให้งามตามอย่างที่พระอัครสาวกและคนดีดีที่ไหว้งาม ๆ ไม่สูงไม่ต่ำไม่ทำนิ้วคดนิ้วงอ นิ้วหงิกดังคนพิการ ที่น่ารำคาญของผู้เห็นการกล่าวคำภาษาบาลี เวลาจะแสดงคารวะไหว้กราบพระพุทธเจ้าดังที่เชิญมา ณ เบื้องต้นว่า อรหํ สมฺมา สมฺพุทฺโธ ภควา ก็ให้รู้ความด้วยว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นพระอรหันต์ไกลจากกิเลส ควรไหว้ ควรบูชา ตรัสรู้ชอบเอง พุทฺธํ ภควนฺตํ อภิวาเทมิ ข้าพเจ้าอภิวาท ไหว้กราบพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วน้อมกายกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์

คือเข่าทั้ง ๒ มือทั้ง ๒ และหน้าผาก ๑ จดพื้น โดยตั้งสติหน่วงน้าวคุณพระพุทธเจ้า คือความบริสุทธิ์รู้รอบประกอบด้วยกรุณา ซึ่งบัญญัติเอาจิตสันดานที่ทรงฝึกฝนอบรมแล้วมาเชื่อมกับจิตใจของตน เมื่อจะไหว้นมัสการพระธรรมว่า "สวากฺขาโต ภควตาธมฺโม" ก็ให้รู้เนื้อความว่า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสรู้ดีแล้ว "ธมฺมํ นมสฺสามิ" ข้าพเจ้านมัสการพระธรรม แล้วน้อมกายกราบครั้ง ๑ ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ โดยตั้งจิตหน่วงเอาความจริงที่ตรัสรู้แล้วเข้ามาไว้ในใจ เพื่อปรุงใจให้สดใสรอบรู้เป็นสุขสงบ เมื่อจะน้อมนบพระสงฆ์กล่าวว่า "สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ" ก็ให้รู้เนื้อความว่า พระสงฆ์หมู่ผู้เชื่อฟังของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว "สงฺฆํ นมามิ" ข้าพเจ้านอบน้อมพระสงฆ์ แล้วน้อมกายถวายกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ด้วยตั้งจิตหน่วงคุณความดี ความเพียรบากบั่น ทนทานมั่นคง รอบรู้ของพระสงฆ์ เอามาบวกไว้ในใจ ทั้งทำใจให้ห่างไกลจากอารมณ์เครื่องหุ้มห่อผูกมัดรัดรึง เพื่อถึงภาวะเป็นธรรม สะอาดปราศจากมลทิน

เป็นเหมือนภาชนะทองรองรับคุณพระรัตนตรัยไว้แล้ว เมื่อจิตใจผ่องแผ้ว พร้อมด้วยกาย วาจาสัมพันธ์คลุกเคล้าอยู่กับพระรัตนตรัย ก็จะมีแต่ความเกษมสดชื่นรื่นรมณ์ในกุศลสัมมาปฏิบัติและรุ่งเรืองนิราศภัย ไร้มลทิน สิ้นทุกข์ มีแต่สงบสุขรอบรู้พระธรรมตามพระพุทธเจ้า ตามสาวกของพระพุทธเจ้า และเป็นสาวกสาวิกาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปด้วย พระคุณนั้นย่อมจะทราบซึ้งถึงใจ,ของเวเนยยชนผู้ควรได้รับแนะนำฝึกฝนอื่น ๆ ทำให้มีกำลังละชั่วและทำดียิ่งขึ้นต่อไป

ในสังคมมนุษย์ ผู้มีลัทธิวิธีแสดงความเคารพนอบน้อมกันมากอย่าง ทั้งอย่างต่ำ อย่างกลาง อย่างสูงและอย่างสูงสุด เช่นยกมือพนมไหว้ คำนับ หมอบกราบ ถวายบังคม กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์เป็นสูงสุด ตามควรแก่ฐานะและคุณธรรม เพื่อความสามัคคี ความรักใคร่นับถือ ดังบาลีที่ว่า "ปูชโต ลภเต ปูชํ" ผู้บูชาย่อมได้บูชา "วนฺทโก ปฏิวนฺทนํ" ผู้ไหว้ย่อมได้ไหว้ตอบไม่วิวาทกัน, ให้อภัยกัน สงเคราะห์ซึ่งกันและกัน เพื่อสงบสันติสุขตลอดกาลนาน นอกนั้นก็เป็นเหตุให้กล้าหาญในการต่อ

ต้านความชั่วไม่ให้เกิดขึ้น สร้างสมความดีให้สมบูรณ์ ดังบาลีแสดงอานิสงส์ข้อนี้ว่า "อภิวาทนสีลิสฺส นิจฺจํ วุฑฺฒา ปจายิโน จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ" ธรรมสี่ประการ คือความมีอายุยืนนาน ๑ มีวรรณผ่องใส ๑ มีความสุขกายสุขใจ ๑ มีกำลังกาย กำลังจิต กำลังพวกพ้องและกำลังทรัพย์ ๑ ย่อมเจริญแก่ผู้มีปกติอภิวาท วุฑฒบุคคล คือชาติวุฑโฒ ผู้เจริญโดยชาติ เกิดในตระกูลสูง ๑ วยวุฑโฒ ผู้เจริญโดยวัยมีอายุยืน ๑ และคุณวุฑโฒผู้เจริญโดยคุณ คือมีศีลธรรม ศิลปวิทยา ๑ จึงเป็นอันบ่งชัดว่าการเคารพเป็นเหตุเครื่องเจริญอย่างสูงสุด พุทธบริษัทได้สดับแล้ว สนใจที่จะทำตนให้เป็นคนสังเกตดี หัดเคารพไหว้กราบให้ถูกต้องตามแบบครู เพื่อพ้นทุกข์ภัย ไม่ต้องถูกตำหนิติเตียน ให้สมเป็นบุตรธิดาที่ดี เป็นบิดามารดาที่ดีของบุตรธิดา และเป็นครูอาจารย์ที่ดีของศิษย์ ตลอดถึงญาติมิตร และสมที่จะปกครองหมู่คณะให้รุ่งเรืองไม่ตกต่ำ สามารถทำหน้าที่ให้เกิดประโยชน์ เป็นกำลังแก่ประเทศชาติและศาสนาต่อไป ก็จะได้บุญไม่น้อย เพราะเดินเข้าทางถูกแล้ว ต่อไปก็มีหวังถึงจุดที่ประสงค์คือถึงแดนเกษมนิราศภัยได้ โดยนัยที่แสดงมาด้วยประการฉะนี้.

พิมพ์ที่ ร.พ. จำลองศิลป ๔๐ ถนนบำรุงเมือง พระนคร
นายสุดใจ เชื้อวิวัฒน์ ผู้พิมพ์โฆษณา ๒๕๐๔